

Věc C-19/20

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

16. ledna 2020

Předkládající soud:

Sąd Okręgowy w Gdańsku (Polsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

30. prosince 2019

Žalobci:

I.W.

R.W.

Žalovaná:

Bank BPH Spółka Akcyjna w Gdańsku

Předmět sporu v původním řízení

Prohlášení neplatnosti úvěrové smlouvy z důvodu jejího rozporu v části týkající se ujednání o indexaci s kognitivními ustanoveními vnitrostátního práva, z důvodu zneužívajících ujednání o indexaci, prohlášení neplatnosti smlouvy jakožto uzavřené žalobci pod vlivem omylu, pokud jde o celkové náklady úvěru, a prohlášení neplatnosti celé smlouvy, jakož i žádost o vrácení částek zaplacených jako splátky jistiny a úroků a poplatků ze strany banky.

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Výklad článku 2, čl. 3 odst. 1 a 2 ve spojení s čl. 4 odst. 1, čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice Rady 93/13 EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících ujednáních] ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288; oprava Úř. věst 2016, L 303, s. 26, dále jen „směrnice 93/13“), pokud jde o povinnost soudu prohlásit zneužívající povahu ujednání smlouvy uzavřené se spotřebitelem v případě, kdy ke dni rozhodnutí bylo v

důsledku změny obsahu smlouvy ve formě přílohy ujednání změněno tak, že nemá zneužívající povahu, a prohlášení o zneužívající povaze ujednání v jeho původním znění může mít za následek zrušení celé smlouvy, a pokud jde o možnost prohlásit zneužívající povahu pouze některých prvků smluvního ujednání týkajícího se směnného kurzu cizí měny stanoveného bankou, tj. odstraněním ustanovení o marži banky určené jednostranně a nejasně jako součásti směnného kurzu, jakož i otázku, zda je veřejný zájem proti prohlášení zneužívající povahy pouze některých prvků smluvního ujednání způsobem popsáním výše. Kromě toho je předmětem předběžných otázek otázka, zda nezávaznost smlouvy v důsledku odstranění zneužívajících smluvních ujednání představuje sankci, která je chápána jako výsledek konstitutivního rozhodnutí soudu s důsledky od okamžiku uzavření smlouvy, a také otázka, zda s ohledem na článek 47 Listiny základních práv je vnitrostátní soud povinen informovat spotřebitele o právních důsledcích prohlášení neplatnosti, včetně případných nároků podnikatele na vrácení.

Předběžné otázky

- 1) Musí být čl. 3. odst. 1 a 2 ve spojení s čl. 4 odst. 1, čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice Rady 93/13 EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících ujednáních] ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288; oprava Úř. věst 2016, L 303, s. 26), vykládán v tom smyslu, že vnitrostátní soud je povinen prohlásit zneužívající povahu (ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice) ujednání smlouvy uzavřené se spotřebitelem také v případě, kdy ke dni rozhodnutí bylo v důsledku změny obsahu smlouvy provedené stranami ve formě přílohy ujednání změněno tak, že nemá zneužívající povahu, a prohlášení o zneužívající povaze ujednání v jeho původním znění může mít za následek zánik (zrušení) celé smlouvy?
- 2) Musí být čl. 6 odst. 1 ve spojení s čl. 3 odst. 1 a odst. 2 druhou větou a článkem 2 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že umožňuje vnitrostátnímu soudu, aby prohlásil zneužívající povahu pouze některých prvků smluvního ujednání týkajícího se směnného kurzu cizí měny stanoveného bankou, na kterou je indexován úvěr poskytnutý spotřebiteli (tak jako v původním řízení), tj. odstraněním ustanovení o marži banky určené jednostranně a nejasně jako součásti směnného kurzu, a ponechal jednoznačné ustanovení týkající se průměrného směnnému kurzu centrální banky (Polské národní banky, NBP), což nevyvolává potřebu nahradit odstraněný obsah žádným ustanovením právního předpisu [...] povede k obnovení skutečné rovnováhy mezi spotřebitelem a podnikatelem, i když to změní podstatu ustanovení týkajícího se finančního plnění ze strany spotřebitele v jeho prospěch?
- 3) Musí být čl. 6 odst. 1 ve spojení s čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že i kdyby byla zavedena vnitrostátním zákonodárcem opatření s cílem zabránit dalšímu používání takových zneužívajících

smluvních ujednání, jako jsou ujednání zkoumaná v původním řízení, spočívající v zavedení právních ustanovení ukládajících bankám povinnost přesně vymezit metody a lhůty pro stanovení směnného kurzu, na jejichž základě se vypočítává výše úvěru, splátek jistiny a úroků, a pravidla pro převod cizí měny při výplatě nebo splácení úvěru, je veřejný zájem proti prohlášení zneužívající povahy pouze některých prvků smluvního ujednání způsobem popsaným ve druhé otázce?

- 4) Musí být nezávaznost smlouvy podle čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 v důsledku odstranění zneužívajících smluvních ujednání, popsaných v čl. 1 písm. a) a článku 3 této směrnice, vykládána v tom smyslu, že se jedná o sankci, která může nastat v důsledku konstitutivního rozhodnutí soudu vydaného na výslovný návrh spotřebitele s důsledky od okamžiku uzavření smlouvy, tj. *ex tunc*, a nároky spotřebitele a podnikatele na vrácení se stávají splatnými vstupem tohoto rozhodnutí v platnost?
- 5) Musí být čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 ve spojení s článkem 47 Listiny základních práv Evropské unie (Úř. věst. 2016, C 202, s. 389), vykládán v tom smyslu, že ukládá vnitrostátnímu soudu povinnost informovat spotřebitele, který požádal o prohlášení neplatnosti smlouvy v souvislosti s odstraněním zneužívajících ujednání, o právních důsledcích takového rozhodnutí, včetně případných nároků podnikatele (banky) na vrácení, které nebyly v daném řízení uplatněny, i těch, jejichž legitimita není jasně stanovena, i když je spotřebitel zastoupen profesionálním zástupcem?

Dovolávaná ustanovení unijního práva

Směrnice Rady 93/13 EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících ujednáních] ve spotřebitelských smlouvách: čtvrtý, dvacátý první a dvacátý čtvrtý bod odůvodnění a články 3, 4 a 6;

Listina základních práv Evropské unie: článek 47.

Dovolávaná ustanovení vnitrostátního práva

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (zákon ze dne 23. dubna 1964, Občanský zákoník, konsolidované znění: Dz.U. z roku 2019, položka 1145) (dále jen „občanský zákoník“): články 58, 120, 353¹ a 358 a [ve znění zákona ze dne 23. října 2008 (Dz.U. č. 228, položka 1506), který vstoupil v platnost dne 24. ledna 2009], články 385¹, 385², 388, 405 a 410.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. kodeks postępowania cywilnego (zákon ze dne 17. listopadu 1964, občanský soudní řád) [konsolidované znění ze dne 19. července 2019, Dz.U z roku 2019, položka 1460]: články 5, 156¹, 156² a 212.

Ustawa z dnia 21 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (zákon ze dne 21. července 2011, kterým se mění zákon o bankách a některé další zákony) (Dz.U. č. 165, položka 984): články 1 a 4.

Stručný popis skutkového stavu a řízení

- 1 V roce 2008 žalobci jakožto spotřebitelé uzavřeli hypoteční smlouvu na 360 měsíců s právním předchůdcem žalované banky, jejímž cílem bylo pokrýt náklady na výstavbu obytného domu. Před podepsáním úvěrové smlouvy se žalobci setkali s finančním poradcem (zprostředkovatelem), který doporučil úvěr indexovaný na švýcarské franky (CHF) a informoval je, že kurz CHF/PLN by se mohl zvýšit, což by mělo dopad na výši splátky. Pokud jde o konstrukci indexovaného úvěru, žalobci nevyjádřili žádné pochybnosti.
- 2 V žádosti o úvěr žalobci uvedli, že žádají o poskytnutí úvěru v polských zlotých (PLN) a o indexaci pomocí směnného kurzu CHF, a na samostatném tiskopisu připraveném bankou učinili prohlášení, že jim byla předložena nabídka úvěru v PLN a že si vybrali úvěr v cizí měně, přičemž byli předem informováni o riziku poskytnutí úvěru v cizí měně.
- 3 Podle smlouvy o úvěru se úvěr vyplácí v PLN a po výplatě se provádí indexace na CHF podle kurzu pro nákup v den výplaty uvedeného v tabulce směnných kurzů pro nákup/prodej žalované banky. Splátky úvěru jsou však prováděny v PLN a jsou vypočítány podle kurzu pro nákup cizí měny. Kurzy pro nákup/prodej cizí měny uvedené v tabulce směnných kurzů banky se odvozují od průměrného směnného kurzu Polské národní banky a marže banky. Úroková sazba úvěru vychází z referenční sazby LIBOR 3M.
- 4 Ujednání, o kterých má soud za to, že jsou zneužívající, zní následovně.

„§ 1 odst. 1

Banka poskytuje Dlužníkovi Úvěr ve výši (...) polských zlotých, indexovaný na kurz CHF (...) a Dlužník se zavazuje čerpat Úvěr v souladu s ustanoveními Smlouvy, vrátit částku vyčerpaného Úvěru spolu s úroky ve lhůtách uvedených ve smlouvě a zaplatit Bance provizi, poplatky a jiné pohledávky uvedené ve smlouvě. Výše úvěru zahrnuje: (...)

V den výplaty je zůstatek úvěru vyjádřen v cizí měně, na kterou je Úvěr indexován, podle kurzu pro nákup cizí měny, na kterou je Úvěr indexován, uvedeného v Tabulce kurzů pro nákup/prodej pro hypoteční úvěry poskytnuté bankou, podrobně popsanych v § 17, pak se zůstatek v cizí měně denně přepočítává na polské zloté v kurzu pro prodej cizí měny, na kterou je Úvěr indexován, uvedeném v Tabulce kurzů pro nákup/prodej pro hypoteční úvěry poskytnuté Bankou, podrobně popsanych v § 17.“

„§ 7 odst. 2

Výplata částky Úvěru uvedená v Žádosti o Výplatu se provede převodem na bankovní účet uvedený v této žádosti, vedený u tuzemské banky. Za den uskutečnění převodu se považuje den výplaty čerpaného Úvěru. Částka vyplacená v polských zlotých bude pokaždé přepočítána na cizí měnu, na kterou je Úvěr indexován, podle kurzu pro nákup/prodej pro hypoteční úvěry poskytnuté Bankou, platného v den, kdy Banka výplatu provedla.“

„§ 10 odst. 6

Výpočet každé platby provedené Dlužníkem se uskuteční v kurzu pro prodej cizí měny, na kterou je Úvěr indexován, v Tabulce kurzů pro nákup/prodej pro hypoteční úvěry poskytnuté bankou, platném v den, kdy byly prostředky připsány na účet Banky. (...)“

„§17

- 1. Pro výpočet plateb a splátek Úvěrů se použijí kurzy pro nákup/prodej cizích měn pro hypoteční úvěry poskytnuté Bankou, zahrnuté v nabídce Banky platné v den provedení transakce.*
- 2. Nákupní kurzy jsou definovány jako průměrné směnné kurzy polského zlotého vůči daným cizím měnám, vyhlášené v tabulce průměrných směnných kurzů NBP minus nákupní marže.*
- 3. Prodejní kurzy jsou definovány jako průměrné směnné kurzy polského zlotého vůči daným cizím měnám, vyhlášené v tabulce průměrných směnných kurzů NBP plus prodejní marže.*
- 4. Pro výpočet kurzů pro nákup/prodej pro hypoteční úvěry poskytnuté Bankou se použije směnný kurz polského zlotého vůči daným cizím měnám, vyhlášený v tabulce průměrných směnných kurzů NBP v daný pracovní den, upravený o nákupní či prodejní marži Banky (...)*”
- 5 Banka při výpočtu směnného kurzu pro nákup/prodej cizí měny zohledňovala průměrné směnné kurzy vypočtené v daný pracovní den NBP a přičetla (nebo od něj odečetla) marži banky, jejíž způsob výpočtu nebyl ve smlouvě stanoven. Takto stanovený kurz pro nákup nebo prodej cizí měny byl zveřejněn a byl závazný pro výpočty prováděné následující den.
- 6 Dne 7. března 2011 strany uzavřely přílohu úvěrové smlouvy, která stanoví možnost splacení půjčky v PLN nebo CHF. Příloha obsahuje ustanovení popisující, jak vypočítat marži banky, jež se použije ke stanovení směnného kurzu pro nákup a prodej indexační cizí měny. Od uzavření přílohy žalobci splácí úvěr v CHF, přičemž cizí měnu nakupují na volném trhu.
- 7 Zvýšení směnného kurzu CHF, které mělo za následek výrazné zvýšení splátek úvěru vyjádřených v PLN, se stalo důvodem pro hledání finančních prostředků k řešení obtížné situace mnoha spotřebitelů. V reakci na to Związek Banków

Polskich (Polské sdružení bank) po vyhlášení rozsudku Soudního dvora Evropské unie (SDEU) ze dne 3. října 2019 ve věci C-260/18 zveřejnilo na svých internetových stránkách zprávu poukazující na to, že v případě prohlášení neplatnosti úvěrové smlouvy přísluší bance nárok na vrácení vyplacené jistiny a nárok na odměnu za použití této jistiny po dobu stanovenou v dané smlouvě.

- 8 Předkládající soud uznává, že podle polského práva, tj. článku 385¹ odst. 1 a 3 občanského zákoníku, se ujednání smlouvy mezi smluvními stranami o indexaci výše úvěru, splátek jistiny a úroků vyjádřených v polské měně (PLN) na švýcarský frank (CHF) a ujednání o zásadách určování kurzu týkají hlavního předmětu smlouvy - rovněž ve smyslu čl. 4. odst. 2 směrnice 93/13 (viz rozsudky SDEU ze dne 20. září 2017, C-186/16, Andriuc, bod 38; a ze dne 30. dubna 2014, C-26/13, Kasler a Kaslerane Rabai, bod 59). Ujednání o mechanismu indexace byla vyjádřena v tak srozumitelném jazyce, že žalobci jakožto spotřebitelé si byli po schůzkách s úvěrovým poradcem dostatečně vědomi rizika změn kurzu cizí měny (i když v praxi nepočítali s tak výrazným zvýšením kurzu CHF ve vztahu k PLN), což potvrdili předložením písemného prohlášení v tom smyslu. V této situaci nepovažuje předkládající soud smluvní ujednání týkající se mechanismu indexace za zneužívající ve smyslu čl. 385¹ odst. 1 a 3 občanského zákoníku vykládaného v souladu s čl. 3 odst. 1 ve spojení s čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13. Předkládající soud naopak považuje s ohledem na tato ustanovení za zneužívající ta smluvní ujednání, která se vztahují k metodě stanovení směnného kurzu, ale pouze v rozsahu, v jakém se kurz pro nákup nebo prodej cizí měny odvíjí od marže banky, která byla jednostranně stanovena bankou za použití mechanismů neznámých spotřebiteli. Podle předkládajícího soudu nejsou zneužívající ty prvky ujednání o směnném kurzu, které odkazují na průměrný směnný kurz NBP jakožto základ pro stanovení směnného kurzu. Předkládající soud rovněž tvrdí, že tím, že strany zahrnuly do přílohy úvěrové smlouvy, kterou uzavřeny, vysvětlení mechanismu pro stanovení marže banky jako součásti směnného kurzu, ztratilo toto ujednání svou zneužívající povahu.

Hlavní argumenty účastníků původního řízení

- 9 Banka navrhuje, aby byla žaloba zamítnuta, jelikož smlouva je v souladu s vnitrostátními právními předpisy, spotřebitelé nebyli uvedeni v omyl a ujednání o indexaci nejsou zneužívající. Žalovaná krom toho vznesla námitku promlčení finančních nároků žalobců. Banka nevznesla žádné nároky na vrácení.

Stručné shrnutí odůvodnění podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

K první otázce

- 10 Podstata problému spočívá v tom, zda je prohlášení zneužívající povahy smluvního ujednání v jeho původním znění spojeno s účinky, které s tímto stavem spojuje právo, v situaci, kdy se ujednání z vůle stran změnilo. Uznání zneužívající

povahy ujednání by mělo vést k jeho odstranění a ke vzniku takové situace spotřebitele, v jaké by se z právního a ekonomického hlediska nacházel bez takového ujednání (viz rozsudky SDEU ze dne 15. března 2012, Pereničová a Perenič C-453/10, bod 31, ze dne 21. prosince 2016, Francisco Gutiérrez Naranjo a další, C-154/15, C-307/15 a C-308/15, bod 61, a ze dne 14. března 2019, Dunai, C-118/17). V případě nepřipustnosti prohlášení o zneužívající povaze pouze části smluvního ujednání může být nutné, aby zrušila celá smlouva - a to s účinností ode dne jejího uzavření, tzn. *ex tunc*. To se na druhé straně zdá být v rozporu s dříve vyjádřenou vůlí spotřebitele a banky, kteří uzavřením přílohy, jež mění zneužívající ujednání, dosáhli skutečné rovnováhy stran. Rozsudek soudu by se tedy týkal smlouvy v jiném znění než závazném pro strany ke dni vydání rozsudku. Prohlášení zániku (zrušení) smlouvy by vedlo k povinnosti banky vrátit nejen plnění uhrazená spotřebiteli na základě zneužívajících ujednání, ale také plnění, která byla uhrazena na základě nezneužívajících ujednání pozměněných přílohou. Zdá se, že takový výsledek je v rozporu s účelem směrnice, kterým je nastolit rovnováhu mezi smluvními stranami a zároveň v zásadě ponechat smlouvu jako celek v platnosti (viz rozsudek SDEU ze dne 15. března 2012, Pereničová a Perenič, C-453/10, bod 31).

- 11 V důsledku přílohy smlouvy uzavřené stranami, která zahrnuje mechanismus výpočtu marže banky, která je součástí směnného kurzu indexované měny, pokud spotřebitel uplatní své právo na splacení půjčky v polské měně, je zneužívající ujednání smlouvy v původním znění pro strany v současnosti nezávazné. Na základě tohoto zneužívajícího ujednání byl však vypočítán zůstatek úvěru a byla splacena řada splátek úroků a jistiny. To zase vyvolává legitimní, i když částečně, nároky žalobců na vrácení.
- 12 Soudní dvůr v bodě 57 svého rozsudku ze dne 20. září 2017, Andriciuc a další, C-186/16, vysvětlil, že posouzení zneužívající povahy smluvního ujednání musí být provedeno s ohledem na dobu uzavření dotčené smlouvy, přičemž je třeba zohlednit všechny okolnosti, jež mohly být prodávajícímu nebo poskytovateli známy v uvedeném okamžiku a mohly mít dopad na následné plnění uvedené smlouvy. Podobný názor se také ustálil v judikatuře polských soudů.

K druhé otázce

- 13 Ujednání, které je předmětem přezkumu v původním řízení (§ 17 odst. 2, 3 a 4 smlouvy), mělo zneužívající povahu, pokud šlo o marži banky, která byla vypočtena touto bankou, a původní znění smlouvy nepopisovalo metodu výpočtu marže, což bylo podle předkládajícího soudu v rozporu s požadavky dobré víry a způsobovalo značnou nerovnováhu práv na úkor spotřebitele. Kurz pro nákup cizí měny byl definován jako výsledek operace: průměrný směnný kurz cizí měny vyhlášený v tabulce směnných kurzů NBP *minus* nákupní marže a kurz pro prodej cizí měny byl stanoven jako výsledek operace: průměrný směnný kurz cizí měny podle tabulky směnných kurzů NBP plus prodejní marže. V projednávaném případě odstranění ujednání o marži banky, která je jedním ze dvou faktorů ovlivňujících směnný kurz, nevyžaduje, aby vytvořená mezera byla nahrazena

jiným ustanovením. Takový postup mění smysl původního znění smluvního ujednání, protože připravuje banku o zisk plynoucí z měnového rozpětí. Za zmínku však stojí, že nejasný zisk banky vyplývající z rozdílu ve směnném kurzu rozhodl o zneužívající povaze smluvního ujednání. Proto jeho odstraněním tato zneužívající povaha zaniká.

- 14 Předkládající soud se potýká s otázkou, zda je ve světle článku 385¹ odst. 1 občanského zákoníku, jak je vykládán v souladu s unijním právem, v kontextu čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 a současné judikatury Soudního dvora přípustné odstranit jako zneužívající pouze jeden prvek smluvního ujednání při ponechání ostatních. Podle předkládajícího soudu se tato situace liší od situací, na jejichž základě byla představena doktrína o zákazu omezení ujednání za účelem zachování jeho účinnosti v případě, že se nevyžaduje nahrazení mezery vzniklé po odstranění části smluvního ujednání jiným ustanovením. Na druhou stranu se nejedná o prosté odstranění celého smluvního ujednání. Podle předkládajícího soudu je tedy třeba v tomto ohledu rozptýlit pochybnosti ohledně výkladu čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 a zodpovědět otázku, zda je možné odstranit pouze část smluvního ujednání, která určuje jeho zneužívající povahu, aniž by bylo nutné ho nahradit jiným ustanovením, i když to vede ke změně smyslu tohoto ujednání.

K třetí otázce

- 15 Podle předkládajícího soudu je nutný výklad čl. 6 odst. 1 ve spojení s čl. 7 odst. 1 a prvním, druhým, třetím, šestým, sedmým, osmým a dvacátým prvním bodem odůvodnění směrnice 93/13 za účelem odpovědi na otázku, zda v situaci, kdy členský stát přijal ustanovení, která znemožňují zahrnutí zneužívajících ujednání do smlouvy (jako jsou ujednání dotčená v původním řízení), je stále nutné odrazovat podnikatele od používání tohoto druhu ujednání zachováním sankčních účinků prohlášení o zneužívající povaze smluvního ujednání. Předkládající soud má pochybnosti o tom, zda existuje důvod k zákazu omezení ujednání za účelem zachování jejich účinnosti (chápáno jako přípustnost odstranění části smluvního ujednání), což může vést ke zrušení celé smlouvy, protože důvodem, který banky přiměje k tomu, aby nezahrnuly do těchto smluv taková ujednání, jako jsou ujednání dotčená v původním řízení, nebude rozsudek. Tímto důvodem je již ustanovení zákona přijatého členským státem. Polský zákonodárce v důsledku praxe bank poskytovat úvěry indexované na cizí měnu zákonem dne 29. července 2011 zavedl jako důležitý prvek smlouvy o úvěru denominovaného nebo indexovaného na jinou měnu než polskou měnu podrobná pravidla pro určení metod a dat pro stanovení směnného kurzu, na jehož základě se konkrétně vypočítá částka úvěru, jeho tranše a splátky jistiny a úroků, jakož i pravidla pro přepočítání platby nebo splátky úvěru na cizí měnu (čl. 1 bod 1 zákona ze dne 29. července 2011, kterým se mění zákon o bankách a některé další zákony). Podle názoru předkládajícího soudu tedy polský zákonodárce splnil povinnost vyplývající ze čtvrtého a dvacátého prvního bodu odůvodnění a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13.

- 16 Předchozí judikatura, ve které Soudní dvůr vyjádřil zákaz omezení ujednání za účelem zachování jeho účinnosti, se vztahovala na situaci, kdy odstraněná část smluvního ujednání měla být nahrazena ustanovením právního předpisu nebo rozsudkem samotného soudu. Soudní dvůr odůvodnil zákaz takových opatření, jejichž cílem je zachovat závazný účinek smluvního ujednání a zároveň odstranit ty jeho prvky, které byly zneužívající, odůvodnil veřejným zájmem chráněným směrnicí 93/13 (rozsudek SDEU ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, body 67 až 69). Tento veřejný zájem je popsán v bodech odůvodnění směrnice a omezuje se na ochranu občanů jakožto spotřebitelů před zneužíváním ze strany prodávajících nebo poskytovatelů, zejména před nespravedlivým odstraněním nebo omezením práv spotřebitele ve smlouvách. Tohoto cíle by mělo být v zásadě dosaženo přijetím právních norem k provedení směrnice 93/13. Tato směrnice předpokládá, že sankce v podobě zrušení zneužívajících ujednání a někdy i celé smlouvy na základě soudního rozhodnutí bude mít odrazující účinek do budoucna. Kreativní judikatura soudů by tento cíl mohla zmařit (rozsudky SDEU ze dne 12. června 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, body 65 až 69; a ze dne 21. prosince 2016, Francisco Gutiérrez Naranjo a další, C-154/15, C-307/15 a C-308/15, body 56 až 57 a 60 až 61).

Ke čtvrté otázce

- 17 Podle názoru předkládajícího soudu polský zákonodárce v rozporu s dvacátým prvním bodem odůvodnění a čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 do polského právního řádu plně neprovedl cíle směrnice vyjádřené v potřebě zajistit, aby smlouva uzavřená mezi spotřebitelem a prodávajícím (poskytovatelem) nezavazovala, pokud nadále nemůže existovat po odstranění zneužívajících ujednání. Podle čl. 385¹ odst. 2 občanského zákoníku platí, že pokud smluvní ujednání nezavazuje spotřebitele, jsou strany vázány smlouvou ve zbývajícím rozsahu. Vnitrostátní zákonodárce opomenul výhradu uvedenou v čl. 6 odst. 1 směrnice, podle které smlouva zůstává pro strany závaznou, „může-li nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání“. Podle polského občanského zákoníku je přípustné zrušit smlouvu se zpětným účinkem (tj. ode dne uzavření) na základě konstitutivního soudního rozhodnutí vydaného na návrh smluvní strany v rámci institutu zneužití upraveného v článku 388 občanského zákoníku. Podmínky pro uplatnění tohoto práva smluvní stranou jsou zjevně zcela odlišné od podmínek uvedených v čl. 3 odst. 1 a 2 směrnice 93/13.
- 18 Judikatura Soudního dvora v souvislosti s výkladem čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 však uvádí jiné rysy sankce v podobě další neplatnosti smlouvy, nemůže-li nadále existovat po odstranění zakázaných ustanovení z jejího obsahu, než jsou uvedeny v polské judikatuře. V rozsudku ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Rábai, C-26/13, bod 84, Soudní dvůr uvedl, že důsledkem zrušení smlouvy je v zásadě to, že se zbývajících dlužná částka úvěru stane okamžitě splatnou. V rozsudku ze dne 3. října 2019, Dziubak, C-260/18, Soudní dvůr dále uvedl, že ponechání smlouvy v platnosti nebo její zrušení soudem při odstranění zneužívajících ujednání závisí v tomto ohledu na vůli spotřebitele (viz body 2 a 4 výroku). Naproti tomu v rozsudku ze dne 21. prosince 2016, Francisco Gutiérrez Naranjo a další, C-

154/15, C-307/15 a C-308/15, Soudní dvůr zdůrazňuje právo spotřebitele na vrácení výhod neoprávněně získaných na jeho úkor podnikatelem na základě zneužívajícího ujednání (viz bod 66). To by mohlo znamenat, že ke zrušení smlouvy z důvodu odstranění zakázaných ujednání dochází na základě konstitutivního soudního rozhodnutí, a nikoli na základě samotného právního předpisu, a to na návrh pouze jedné smluvní strany (spotřebitele), což vede ke vzniku nároků spotřebitele na vrácení výhod neoprávněně nabytých podnikatelem na jeho úkor. Na základě citovaných rozsudků má předkládající soud pochybnosti o tom, zda by takto měla být chápána sankce v podobě neplatnosti smlouvy.

- 19 Výklad čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, pokud jde o podstatu neplatnosti smlouvy, je nezbytný k provedení výkladu vnitrostátního práva v původním řízení v souladu s účelem této směrnice. Určení povahy sankce je nezbytné k posouzení doby splatnosti nároků na vrácení vznesených žalobci a opodstatněnosti námítky promlčení vznesené žalovanou. Dále je důležitý pro posouzení toho, zda je zrušení smlouvy v zájmu spotřebitele. V případě souhlasu s tím, že je rozhodnutí o zrušení (neplatnosti smlouvy) konstitutivní, nelze vyloučit, že banka v jiném řízení požádá spotřebitele o vrácení vyplaceného (vyčerpaného) úvěru a lze předpokládat, že tento nárok nebude promlčen. Konečně nesoulad výkladu čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 s vnitrostátními předpisy a nemožnost vykládat vnitrostátní předpisy v souladu s účelem směrnice by mohly svědčit o jejím chybném provedení a vést ke vzniku odpovědnosti polského státu za škodu.

K páté otázce

- 20 Odpověď na tuto otázku bude nezbytná pro vyřešení věci v původním řízení, pokud Soudní dvůr potvrdí na základě čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 povinnost soudu zkoumat zneužívající povahu ujednání i tehdy, když bylo toto ujednání následně změněno vůlí stran, a brání tomu, aby byly považovány za zneužívající pouze některé prvky smluvního ujednání. Poté budou existovat důvody pro rozhodnutí, že smlouva je neplatná v celém rozsahu.
- 21 Podle judikatury Soudního dvora týkající se výkladu čl. 6 odst. 1 platí, že zajištění ochrany spotřebitele musí zohledňovat jeho skutečné, a tedy současné zájmy. Ochrana těchto zájmů se rovněž vztahuje na účinky, které by skutečně nastaly za okolností existujících nebo předvídatelných v době sporu, pokud by vnitrostátní soud smlouvu zrušil (rozsudky SDEU ze dne 3. října 2019, Dziubak, C-260/18, bod 53, a ze dne 21. února 2013, Banif Plus Bank, C-472/11, body 23, 27 a 35). Soudní dvůr rovněž zdůraznil, že směrnice 93/13 nejde tak daleko, aby ve prospěch spotřebitelů zavedla povinný systém ochrany proti používání zneužívajících smluvních ujednání podnikateli. Pokud tedy spotřebitel upřednostňuje nedovolávat se tohoto systému ochrany, není tento použit. Spotřebitel musí být *a fortiori* oprávněn se v rámci stejného systému ochrany bránit proti škodlivým účinkům způsobeným zrušením smlouvy (rozsudek Soudního dvora ze dne 3. října 2019, Dziubak, C-260/18, body 54 a 55).

- 22 Vzhledem k tomu, že směrnice 93/13 předpokládá, že spotřebitelé jsou slabší stranou smlouvy a soudního řízení (pátý bod odůvodnění a čl. 7 odst. 1 této směrnice), musí jim být zajištěna přiměřená ochranná opatření za účelem uplatnění nároků před soudem. V důsledku toho je soud povinen nejen *ex officio* zkoumat zneužívající povahu smluvních ujednání, ale také informovat spotřebitele a podnikatele o zjištění zneužívající povahy. Požadavek účinné právní ochrany práv jednotlivců odvozovaných z unijního práva, jako jsou práva zaručená v článku 47 Listiny základních práv Evropské unie, ukládá soudu, který *ex officio* konstatuje zneužívající povahu smluvního ujednání, povinnost umožnit účastníkům kontradiktorního řízení projednat tuto otázku (viz rozsudek SDEU ze dne 21. února 2013, Banif Plus Bank, C-472/11, body 29 a 36). Rozhodnutí spotřebitele o záměru využít ochranu vyplývající ze systému směrnice 93/13 a dále z ustanovení vnitrostátního práva, která ji provádějí, je však možné pouze tehdy, pokud si je vědom nejen zneužívající povahy smluvního ujednání, ale také účinků spuštění systému ochrany, tj. odstranění zneužívajících ujednání ze smlouvy, možnosti další existence smlouvy a práv a povinností spotřebitele, které vyplynou z odstranění zneužívajících ujednání, nebo zrušení smlouvy. Soudní dvůr ve svém rozsudku Dziubak, C-260/18, v bodě 66 uvedl, že pokud vnitrostátní soud považuje smluvní ujednání za zneužívající, má povinnost jej nepoužít, přičemž jedinou výjimkou z této povinnosti je případ, že spotřebitel poté, co byl uvedeným soudem upozorněn, nemá v úmyslu uplatnit zneužívající a nezávaznou povahu dotčeného ujednání. Tribunál však nespécifikoval rozsah informační povinnosti soudu. Zejména je důležité, zda se tato informační povinnost vztahuje pouze na prohlášení o zneužívající povaze ujednání nebo také na právní a hospodářské důsledky, které toto prohlášení přináší. Podle předkládajícího soudu teprve až poskytnutí úplných informací spotřebiteli, tj. o zneužívající povaze ujednání nebo potřebě zrušit smlouvu, a dále o účincích zrušení, které zahrnují potřebu vrátit vzájemná plnění (a dalších možných účincích v kontextu vnitrostátního práva, např. týkajících se promlčení), umožní spotřebiteli uvážlivě rozhodnout o tom, zda využít systému ochrany.
- 23 Spotřebitelé, kteří si nejsou plně vědomi své právní situace, mohou být vystaveni tomu, aby přijali procesní rozhodnutí bez plné znalosti věci a spoléhali se na návrhy svých zástupců. Na druhé straně jsou vnitrostátní předpisy založeny na předpokladu důvěry strany v jejich zástupce a osvobozují soud od řady informačních povinností, pokud je strana v řízení zastoupena zástupcem. Jde pouze o to, zda by mělo být riziko posouzení právních účinků pozitivního rozhodnutí spotřebitele o využití systému ochrany ponecháno na spotřebiteli a jeho zástupci. Spotřebitel může rozhodnout o návrhu na zrušení smlouvy až poté, co byl informován o všech možných dopadech vyhovění takového návrhu v rozsudku.
- 24 Pro výklad vnitrostátních předpisů upravujících občanské soudní řízení v souladu s účelem směrnice je nutný výklad čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, pokud jde o rozsah informačních povinností soudu v řízeních týkajících se spotřebitelů. Podle předkládajícího soudu je možné vykládat některá procesní ustanovení tak, aby

splňovala cíle směrnice, jakmile bude informační povinnost soudu vyjasněna výkladem Soudního dvora.

PRACOVNÍ DOKUMENT